

prečo je Boh nevyhnutnou existenciou, prečo je dokonalý nekonečným spôsobom, zároveň vysvetľuje, že zdokonaľovanie ľudského intelektu zahŕňa štúdium metafyzických ideí, diskusiu o najvšeobecnejších princípoch bytia (priradenosť univerzálií a príčin a pod). Až potom je možné kontemplovať univerzálne sublunárneho sveta. Maimonides nezabúda zdôrazniť, že súčasťou ľudskej dokonalosti je aj morálna dokonalosť, preto ľudia musia zdokonaľovať aj svoje zvyky a charakterové črty, nielen poznanie.

Davies napriek svojmu detailnému štúdiu *Sprievodcu* neupadol do pokušenia zjednodušujúcich všeobecných záverov. Svoj zmysel pre detailnú analýzu spojil s chápaním kontextu celého *Sprievodcu* i kontextu Maimonidovho myslenia. A jeho analýza a syntéza nie sú neosobné. „Nevýhodou“ jeho erudície je to, že pri jej zužitkovaní je dobré mať po ruke aj Maimonidovho *Sprievodcu*, aspoň v angličtine. Ak ste ho doposiaľ nečítali, je dobré najprv to urobiť, pretože Daviesova kniha nie je pomôckou pre začiatočníkov ani všeobecným prehľadom Maimonidovho myslenia. Naopak, predpokladá aspoň všeobecnú orientáciu v židovskom náboženstve a jeho literatúre, ako aj v židovskej stredovekej filozofii.

Mária Mičaninová

Mária Mičaninová
Katedra filozofie a dejín filozofie FF UPJŠ
Moyzesova 9
040 01 Košice
SR
e-mail: maria.micaninova@upjs.sk

TOMÁŠ MACHULA, ŠTĚPÁN MARTIN FILIP:

Tomismus čtyřadvaceti tezí

Praha: KRYSTAL OP 2010, 228 s.

Autori knihy Tomáš Machula a Štěpán Martin Filip spojili svoje odborné kompetencie filozofa a historika (ktorí sú zároveň fundovaní v teológii a majú spoločné aj tomistické naladenie) a predkladajú komplexný pohľad na cirkevný dekrét z roku 1914, adresovaný katolíckym učiteľom filozofie ako smernica výučby budúcich teológov, známy pod skráteným názvom *Dvadsaťštyri tomistických téz*.¹

Dvadsaťštyri tomistických téz bolo sformulovaných so zámerom vystihnúť dôležité princípy filozofie Tomáša Akvinského, no zároveň tento dokument podľa autorov nesie pečať svojej doby, takže je vhodným materiálom na uvedenie do filozofie *novotomizmu* aj *tomizmu*

¹ Celý oficiálny názov, pod ktorým bol daný dekrét vydaný 27. 7. 1914 Posvätnou kongregáciou štúdií znie: *Schvalujú sa niektoré tézy obsiahnuté v náuke sv. Tomáša Akvinského a predložené učiteľmi filozofie.*

vo všeobecnosti. V práci teda nejde o skúmanie podobností a rozdielov medzi Akvinského myslením, autormi druhej scholastiky, novotomizmom a súčasnými tomisticky orientovanými autormi. Cieľom je skôr celostné a skutočne úvodné predstavenie tomizmu ako istého štýlu myslenia, vypracované s odhliadnutím od názorových divergencií v rámci tohto smeru. Tomáš Machula vyjadruje presvedčenie, že tomizmus nie je len dejinofilozofický smer, ale že je „živou filozofiou“, ktorá je schopná vstupovať do dialógu so súčasnými filozofickými prúdmi. Zároveň je ambíciou publikácie prinajmenšom spochybnit' rozšírenú mienku, podľa ktorej je v porovnaní s Akvinského filozofiou novotomizmus skostnatený a neaktuálny.

Zámer predstaviť tomistické myslenie na základe konkrétneho historického dokumentu umožňuje vyhnúť sa kritike v súvislosti s výberom jednotlivých princípov, pričom sa zároveň uznáva, že dokument vystihuje len niektoré z hlavných princípov – výklad teda neaspiruje na úplnosť zachytenia základných elementov tomistického myslenia.

Monografia je rozdelená na dve hlavné časti. V prvej z nich sa Š. M. Filip venuje historickej a doktrínalnej genéze predmetného dekrétu s konečným cieľom stanoviť jeho kanonickú záväznosť v dobe jeho vzniku i dnes. V širšej perspektíve mapuje postavenie tomizmu v rámci katolíckej cirkvi, pričom míľnikmi sú pre neho pontifikáty jednotlivých pápežov od Leva XIII. a jeho známej encykliky *Aeterni Patris* až po nedávno odstúpivšieho Benedikta XVI. Po dôkladnom preskúmaní relevantných cirkevných dokumentov dospieva k záveru, že v otázke autority *Dvadsiatich štyroch tomistických téz* je správna „zlatá stredná cesta“. Hoci v žiadnom prípade nemožno hovoriť o záväzku, podľa ktorého by tieto tézy mali zastávať všetci katolícki filozofi a teológovia (mnohé z nich sú totiž formulované práve v opozícii proti náukám skotizmu a suárezianizmu), predsa len ide o deklarovanie cirkvou *preferovanej* filozofie.

Keďže aj s ohľadom na cieľ autora je táto časť zaujímavá skôr pre študentov filozofie na katolíckych teologických fakultách, príp. pre študentov teológie, zatiaľ čo mojim zámerom je predstaviť publikáciu z perspektívy ktorejkoľvek študentky či ktoréhokoľvek študenta filozofie, ďalej sa prvej časti venovať nebudem. Tým však v žiadnom prípade nechcem spochybňovať jej kvalitu. Štúdia sa javí ako kvalitná historická analýza, ktorá rozhodne nie je ideologická, a, ako hodnotí v doslove S. Sousedík, je čiastočne založená aj na dosiaľ nevyužitých prameňoch. Isté pasáže sú relevantné tiež z pohľadu dejín filozofie, takže z hľadiska celkového dokreslenia obrazu môže byť užitočná pre každého.

Druhá časť, autorom ktorej je T. Machula, obsahuje filozofický výklad dvadsiatich štyroch téz, zoskupených do piatich tematických okruhov, ktorým zodpovedá päť kapitol: 1. *Metafyzické princípy* (tézy 1 – 4), 2. *Substancia a akcidenty* (tézy 5 – 12), 3. *Život a duša ako princíp života* (tézy 13 – 17), 4. *Poznanie a vôľa* (tézy 18 – 21), 5. *Boh* (22 – 24).

Výklad zodpovedá zámeru publikácie, totiž poslúžiť ako úvod do filozofie tomizmu. Autor sa snaží jednoducho a výstižne vysvetliť, pokiaľ možno v bežnom jazyku, pôvodne typicky scholasticky formulované princípy a hlavné filozoficky relevantné pojmy (*súcno, akt, potencia, matéria, forma* a i.) s použitím názorných príkladov. Zároveň však výklad nie je triviálny. Porovnávanie s historicky predchádzajúcimi filozofickými názormi (starogrécky atomizmus, Aristoteles, Platón) i s nasledujúcimi koncepciami (novovekí autori: Descartes, Locke, Hume, súčasná filozofia mysle), ako aj s konkurujúcimi školami, skotistickou a suáreziánskou, umožňuje prebudiť kritické myslenie čitateľov a čitateľiek.

Autor je schopný odhaliť filozofický potenciál mnohokrát opakovaných tvrdení a prekonať ich zdanlivú samozrejmosť. Na ilustráciu možno uviesť tomistické chápanie *súcna* ako *toho, čo je*, ktoré Machula dáva do kontrastu so skotistickým vymedzením súcna ako *toho*,

čomu neodporuje byť, a ďalej poukazuje na dôsledky týchto dvoch odlišných poňatí. Komparácia tomistických konceptov *substancie* a *mysle* s novovekým chápaním týchto pojmov má ambície prekročiť dejinnofilozofický rámec, keďže v tejto súvislosti odkazuje Machula aj na novšie koncepcie. V spojitosti so *substanciou* poukazuje na návrat tohto pojmu do metafyzických debát v rámci analytickej filozofie. Reflektuje používanie konceptu *mysle* v súčasnej analytickej filozofii mysle a v tejto súvislosti hovorí o filozofickom úpadku, keďže podľa vzoru novoveku upustila od prísneho rozlišovania medzi zmyslovou a rozumovou rovinou, ktoré je prítomné v tomistickom pojme duše (*mysel'* v antike a stredoveku označovala len jej rozumovú časť).

Domnievam sa, že predstavená publikácia je dobrým materiálom uvádzajúcim čitateľa do tomistického myslenia. Ak zohľadníme fakt, že filozofický výklad jednotlivých téz sa do veľkej miery opiera o texty Tomáša Akvinského (napokon, aj samotný dokument *Dvadsaťštyri tomistických téz* bol koncipovaný za účelom vyjadriť niektoré základné princípy Akvinského filozofie), môžeme ju považovať aj za vhodnú doplnkovú literatúru pre poslucháčky a poslucháčov kurzu stredovekej filozofie.

Čo sa týka úspešnosti predstavenia tomizmu ako životaschopnej filozofie, ktorá dokáže reflektovať aktuálne otázky a komunikovať s inými súčasnými filozofickými prúdmi, nie je celkom zrejmé, či mal Tomáš Machula pri svojej formulácii v úvode na mysli aktuálne otázky a súčasné smery v medziach katolícky orientovanej filozofie, alebo aj mimo nej.

Nemožno síce popierať potenciálnu inšpiratívnosť tomizmu v parciálnych otázkach aj pre sekulárnu filozofiu a jej problémy, avšak možnosť prebratia základných tomistických konceptov je do značnej miery limitovaná odlišnosťou všeobecných ontologických rámcov. Inými slovami a konkrétnejšie: Tomistický pojem duše je síce rozlíšenejší než súčasný pojem mysle, no zároveň v mainstreamovom ontologickom rámci filozofie mysle, ktorý je sekulárny, chýba základ na odlišení *organických* poznávacích schopností od *neorganických*.²

Ak však vezmeme do úvahy celkové smerovanie väčšej časti téz, ako aj už spomenutý doslov Stanislava Sousedíka, nazvaný *Zásada primátu objektu*, zdá sa, že kniha ako celok poukazuje skôr na prednosti tomizmu ako *katolíckej* filozofie. Ako to formuluje S. Sousedík, *realisticky orientovaná teológia* potrebuje zdôvodnenie primátu objektivity. A z jeho textu je zrejmé, že tomizmus považuje za filozofiu schopnú toto zdôvodnenie poskytnúť.

Andrea Mlčúchová

Andrea Mlčúchová
Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK
Šafárikovo nám. 6
818 01 Bratislava 1
SR
e-mail: andreasmleuchova@gmail.com

² Závislých, resp. nezávislých od telesných orgánov.